

København

Fremstillet til
prøveformål

Artikelsamling fra danmarksbeskrivelsen *Trap Danmark*

Indhold

Stednavnet København	3
Byvåben	3
Københavns historie	4
Den tidligste historie.....	4
Middelalderbyen	4
Renæssancebyen	4
Enevældens København	5
Moderne tid: 1847-1899	5
Moderne tid: 1900-	6
Københavns Volde	6
Transformationen af Københavns forsyningsbygninger.....	9
Københavns Kommunes befolkning og boliger	11
Befolkningsudviklingen	11
Indvandring.....	12
Boligforhold	13
Erhverv og arbejdsmarked i Københavns Kommune	16
Industri	16
Transport	17
Butikker, service og oplevelseserhverv	18
Forskning og udvikling	20
Finanssektoren	21
Offentlig administration, uddannelse samt sundheds- og socialvæsen	21
Pendling.....	22
Erhvervsfrekvens, beskæftigelse og ledighed	22

Stednavnet København

Det tidligst overleverede og originale belæg for hovedstadens navn er *Hafn* fra 1186. Dette navn er basis for den latiniserede form *Hafnia*, der blev almindelig anvendt i middelalderen og senere. Navnet Havn er identisk med substantivet havn og kan være byens oprindelige navn. Navnet København er tidligst overleveret hos Saxo, men på latin: *mercatorum portus*. Saxo må dermed have oversat en dansk navneform, sandsynligvis enten *Kiopmanhafn* eller *Købmännæhafn*. Sidstnævnte form viser med sikkerhed, at forleddet *Købman-* næ- betyder købmændenes, og at efterleddet *hafn* betyder havn.

Byvåben

København vides at have haft et segl i 1254, og aftryk kendes fra 1275. Det ældste segl viser en tindet mur med to tårne over bølger og bag muren en korspydet bygning, foroven ledsaget af en seksoddet stjerne og en halvmåne. Tårne, mur og bygning udviklede sig efterhånden til tre tårne over bølger. I Københavns privilegier af d. 24. juni 1661, givet af Frederik 3., fik København et nyt byvåben (se forsiden), malet af Michael van Haven, som en anerkendelse af byens forsvar under Stormen på København i 1659. Våbenets grundelementer blev beholdt med tre tårne over bølger. I det midterste tårns åbning ses en mand i en form for rustning, der svinger et sværd. Det er blevet udlagt som et billede på Københavns forsvarsvilje. Halvmånen ses nu på det midterste tårns spir, og en stjerne ses på hvert af de to andre tårnes spir. Dertil blev våbenet stærkt forøget med heraldiske pragtstykker: to løver som skjoldholdere, et kongeligt nådestegn, og tre trallehjelme, den midterste forsynet med en meget stor åben krone og de to andre med hjelmtegn bestående af faner. Under skjoldet ses kanonrør, våben og redskaber til fæstningsbygning. Våbenet skulle være et prægtigt udtryk for Københavns nye status som kongelig residens- og fri rigsstad.

Kilde: Trap Danmarks redaktion; Olesen, Rikke Steenholt; Andersen, Ronny; Parby, Jakob Ingemann; Nielsen, Allan Gudio: København i Trap Danmark på lex.dk. Hentet 28. december 2021 fra <https://trap.lex.dk/K%C3%B8benhavn> (redigeret)

Københavns historie

Den tidligste historie

De ældste spor af menneskelig aktivitet i København er mere end 14.000 år gamle og er efterladt af de rendyrjægere, som færdedes på datidens iskolde tundra. I de følgende årtusinder kom jægerne også i området, hvor omskiftelige klimaforhold havde stor indflydelse på livsbetingelserne. Jægerne efterlod sig spor i form af bopladser og jagtredskaber. Fra yngre stenalder, hvor agerdyrkningen blev indført, er der gjort offerfund, og periodens bopladser er også blevet lokaliseret. Der er kun gjort få fund fra bronzealderen, heriblandt tre velbevarede gravhøje i Bellahøjparken. Flere af landsbyernes stednavne indikerer dog, at de blev etableret i jernalderen og vikingetiden. Ved indgangen til middelalderen var der således formentlig en række landsbyer i det nuværende område, der udgør København, og den lille handelsplads Havn, som siden skulle blive til bydannelsen København, voksede frem i første halvdel af 1000-tallet.

Middelalderbyen

Den middelalderby, der skød frem derefter, gik fra den nuværende Rådhusplads til Højbro Plads. Den tidlige bydannelse, der fik en kirke i midten af 1000-tallet, har muligvis været knyttet til kongemagten, som måske gjorde sin indflydelse gældende i området på denne tid, da byen lå godt i forhold til handel. De usikre tider i tidlig middelalder betød, at der blev opført et voldanlæg omkring år 1100, måske til beskyttelse af en kongsgård i området. Omkring 1160 skænkede kong Valdemar den Store imidlertid byen til biskop Absalon. Han byggede fra 1167 en borg på det nuværende Slotsholmen, og i 1186 gav han byen til bispestolen i Roskilde, som beholdt den indtil 1417. København havde en god, strategisk beliggenhed ved Øresund og en beskyttet havn bag Amager og en række holme.

Byen oplevede hurtigt kraftig vækst. I begyndelsen af 1200-tallet havde København fire kirker, heriblandt den store Vor Frue Kirke. Desuden etableredes et Gråbrødre Kloster og et helligåndshus (en slags plejehjem) i 1200-tallet, og uden for voldene blev der bygget en Sankt Jørgens Gård (en isolationsbygning for spedalske). København fik i 1254 sin første stadsret af Roskildebispen. Byen og Absalons borg blev ødelagt under en krig med hansestæderne 1368-70, hvorefter Københavns Slot blev opført oven på ruinerne af den tidligere borg. København fik efterhånden også mange tilflyttere, de første fra det område vi i dag kalder Tyskland. I anden halvdel af 1400-tallet blev helligåndshuset omdannet til et egentligt kloster, der blev oprettet et clarisserkloster, og Københavns Universitet blev indviet i 1479.

Renæssancebyen

København blev belejret 1523-24, hvor københavnernes stod på Christian 2.s side i dennes borgerkrig mod Frederik 1. Efter byens fald blev Frederik 1. kronet i Vor Frue Kirke. 1535-36 blev byen atter belejret, denne gang af Christian 3., som indtog byen, efter der var udbrudt en voldsom hungersnød i byen. Reformationen begyndte i København allerede i 1530, hvor der var opstande, og nogle af klostrene blev lukket og revet ned. Efter indtagelsen af København i 1536 blev de katolske biskopper fængslet på Københavns Slot.

Under Christian 4. blev der gennemført en række ambitiøse byggearbejder, som skulle gøre København til en prægtig by. Byens befæstning blev nyanlagt og udvidet med bastioner, bydelene Christianshavn samt Ny-København uden for Østervold blev påbegyndt, og Rosenborg Slot, Børsen, Nyboder og Trinitatis Kirke med Rundetårn opførtes.

Svenskerne belejrede København 1658-60, og de byggede en stor lejr ved Brønshøj, som de navngav Carlstad. De ødelagde og afbrændte adskillige af landsbyerne rundt om København. Svenskerne forsøgte uden held at storme byen i februar 1659.

Enevældens København

Enevælden indførtes 1660/61 under Frederik 3., hvorefter København skulle være residensby med den pragt og de nye institutioner, der fulgte med. Der blev foretaget udbygninger af Københavns befæstning, ikke mindst i form af Kastellet. I 1670'erne anlagde man Kongens Nytorv, som snart blev omgivet af prægtige palæer.

I løbet af en pestepidemi i 1711 omkom ca. 23.000 mennesker i København. Under Frederik 5. blev bydelen Frederiksstaden planlagt i midten af 1700-tallet, og Amalienborg Slot blev opført her. Christiansborg Slot blev bygget i 1730'erne af Christian 6. som afløsning for Københavns Slot. Det første Christiansborg brændte i 1794, hvorefter et nyt slot blev bygget. Desuden blev meget af København ødelagt under de store brande i hhv. 1728 og 1795, og i 1807 blev byen udsat for et ødelæggende bombardement af engelske styrker, siden betegnet som verdens første terrorbombardement.

Moderne tid: 1847-1899

København fik sin første jernbaneforbindelse i 1847, som førte til Roskilde. Den blev fra 1863 suppleret med en bane, der gik mod Helsingør. I løbet af første halvdel af 1800-tallet var København blevet stadig mere tætbeholdt, og i 1850'erne besluttede man at afvikle det byggeforbud, der hidtil havde klemmt byen inde bag voldene. Fra 1867 kunne byen brede sig, og brokvartererne blev bebygget. De nye brokvarterer blev først og fremmest bebygget med boliger til Københavns hastigt voksende befolkning. På især Vesterbro og Nørrebro og på Amager blev der bygget lejekaserner eller etageejendomme, hvor lejlighederne ofte var små, og hvor baggårdene også hurtigt blev fyldt op med bebyggelser og skure. Samtidig blev der også i stort tal bygget huse og lejligheder for de mere velstillede borgere på Østerbro. Boligerne blev efterhånden forsynet med gas, vand og el fra de moderne forsyningsbygninger.

København blev i stadig højere grad en industriby med en stor arbejderbefolkning. Valby var blevet stationsby i 1847 og begyndte at vokse kraftigt, mens der stadig var landbrug og gartnerier i landsbyerne Brønshøj, Vanløse og Husum. Københavns Havn havde stor betydning som eksport- og importhavn, ikke mindst efter anlæggelsen af Frihavnen i 1890'erne.

Moderne tid: 1900-

I årene 1901-02 blev en række af de tilstødende sognekommuner rundt om København indlemmet i staden København, hvilket åbnede nye muligheder for vækst. Der var stor byggeaktivitet efter 1920 i brokvartererne, på Bispebjerg, i Vanløse, Brønshøj og Valby. Desuden indledtes en sanering af nogle af de mest belastede kvarterer i Indre By.

Politisk fik Socialdemokratiet flertal på Københavns Rådhus allerede i 1917 og har siden domineret den politiske ledelse af byen. Dette er bl.a. kommet til udtryk i storstilede boligprojekter fra 1960'erne som Urbanplanen på Amager med moderne boliger beregnet til den almindelige lønmodtager. Andre steder førte saneringerne til konflikter mellem beboerne og kommunen, ikke mindst på Nørrebro. Fra 1980'erne begyndte man at gennemføre mere nænsomme byfornyelser i stedet for gennemgribende saneringer. Det nedslidte Indre Vesterbro blev således gennemgribende moderniseret fra begyndelsen af 1990'erne.

I den sidste del af 1900-tallet begyndte byens befolkningstal at falde. Mange børnefamilier flyttede til omegnskommunerne, hvor der også kom stadig flere store arbejdspladser. Fra 1990'erne begyndte man at udlægge et nyt kvarter på Amager Fælled, Ørestad, og samtidig anlagdes en metro, hvis første linjer åbnede i 2002. En række institutioner og firmaer flyttede ind i nye bygninger i Ørestad, fx DR, dele af Københavns Universitet og indkøbscenteret Field's. Med åbningen af Øresundsforbindelsen i år 2000 var København blevet den førende by i et integreret Øresundsområde, og befolkningsnedgangen var blevet vendt til vækst.

Københavns Volde

København har siden den første bydannelse været omgivet af vold- og forsvarsanlæg. Den stormands- eller kongsgård, der lå i tilknytning til den ældste bebyggelse, var formentlig befæstet, og i 1160'erne lod Absalon en borg opføre på Strandholmen (det nuværende Slotsholmen), der gjorde de lokale trygge ved at sejle på havet, som på den tid var hærget af sørøvere. I 1200-tallet indledtes arbejdet med at omkranse den hastigt voksende by med en bybefæstning. Dette arbejde fortsatte reelt frem til, at voldene blev sløjfet i 1800-tallet, da den militære udvikling løbende forandrede beskyttelsesbehovet.

Middelalderbyens befæstning og porte

Københavns bybefæstning er blevet arkæologisk undersøgt mere end 100 forskellige steder langs den ca. 2,5 km lange fæstningslinje, der løb langs nuværende Vester Voldgade, Nørre Voldgade, Gothersgade, Kongens Nytorv og frem til den daværende strandlinje ved Vingårdstræde. Undersøgelserne viser, at byen i middelalderen var omgivet af en jordvold med en voldgrav foran. På volden var der rejst en palisade af træ eller en bymur af tegl. Dog stod der sandsynligvis i begyndelsen blot et plankeværk uden vold på dele af strækningen. Således foregik etableringen af befæstningen i forskellige tempi rundt om byen.

På Kongens Nytorv er der dokumenteret et forløb af træpæle, som er dateret til ca. år 1200 og anses for at være byens ældst kendte palisade, betegnet som »byens planker« i den første omtale af bybefæstningen i Jakob Erlandsens stadsret fra 1254. I slutningen af 1200-tallet blev den ældste vold anlagt oven på træpælene, og en bymur blev rejst på toppen af volden. I løbet af 1300-1400-tallet blev alle øvrige træpalisader sandsynligvis erstattet af en bymur af tegl på hele voldstrækningen. I senmiddelalderen blev befæstningen forstærket med tårne af tegl, bl.a. Jarmers Tårn.

Der var tre porte i byens befæstning, mod nord, øst og vest. Alle tre porte er dokumenteret arkæologisk og lå på hhv. nuværende Rådhuspladsen, Nørreport Station og Kongens Nytorv. I den daværende voldgrav foran Vesterport er udgravet tre broer, der afløste hinanden. De to ældste var af træ og dateret til hhv. ca. 1371 og ca. 1438, mens den yngste var af tegl og fra ca. år 1500. Den ældste bro blev opført kort tid efter hanseaternes angreb på København i 1368, hvor de brændte den halve by af og rev Absalons borg ned. Broen over voldgraven og muligvis også porten antages at være opført som

Jarmers Tårn på den i dag stærkt trafikerede Jarmers Plads i Indre By er den eneste synlige rest af Københavns middelalderlige befæstning. Tårnet, der blev opført omkring år 1500, blev arkæologisk undersøgt i 1885 og efterfølgende restaureret.

en reaktion på angrebet. I de urolige tider i 1500-tallet, hvor København bl.a. var under belejring to gange, blev der opført ekstra forsvarsværker foran portene ad flere omgange, og foran Vesterport og Nørreport opførtes ekstra porte. Det var kanonens indtog, som dels fordrede et stærkere forsvar, dels krævede bedre muligheder for at beskyde en belejrende fjende fra muren.

Christianshavns Vold

I årene 1606-24 moderniserede Christian 4. byens befæstning med opførelsen af store jordvolde og bastioner, der bedre kunne modstå kanonild. Volden blev forsynet med en voldgrav og 12 bastioner i et forløb, som stort set fulgte den middelalderlige forsvarslinje rundt om byen. I årene 1618-24 blev Christianshavns Vold anlagt, hvorved fæstningsringen var sluttet, og der kom en fjerde byport mod Amager.

I 1620'erne besluttede Christian 4. at udvide den overfyldte by. Arbejdet blev indledt med Sankt Annæ Skanse i 1626. I vandet øst for skansen blev der anlagt en lang linje med plads til 100 kanoner, som i dag er kernen i Langelinie. Efterfølgende blev der opført en ny vold og voldgrav fra Nørreport til Sankt Annæ Skanse. Dermed opstod Sankt Annæ By, senere kaldet Ny-København, og hermed blev Rosenborg Slot bragt inden for voldene.

Nye udbygninger og nedlæggelsen

Allerede i samtiden blev Christian 4.s befæstning kritiseret for at være for småt dimensioneret til at modstå tidens krigsteknologi. Kort efter hans død gik Frederik 3. da også i gang med en omfattende

udbygning af bastionerne og voldanlægget. Arbejdet blev fortsat under Christian 5., der 1682-92 forlængede Christianshavns Vold mod nord, så flåden kunne ligge sikkert for anker. For at beskytte København mod angreb fra søsiden blev søfortet Trekroner anlagt ved grundsætning af tre orlogsskibe ved indsejlingen til København i 1713. I 1766 blev Lynetten også anlagt nord for den senere opfyldte Refshaleø. Trekroner blev i 1787 flyttet længere mod syd. Herved blev den nye større fæstningsring sluttet.

Englændernes bombardement i 1807 viste imidlertid tydeligt, at befæstningen var forældet: Kanoner var blevet så effektive, at fjenden fra lejre flere kilometer fra byen kunne skyde ind over voldene. De store civile ødelæggelser, englændernes bombardement forårsagede, blev udslagsgivende for, at befæstningen med tiden blev nedlagt. I 1850'erne blev byens portbygninger revet ned, men først fra 1871-1913 blev byens volde jævnet med jorden. En del fik dog lov at stå som parkanlæg, der i dag er fredede, bl.a. Ørstedsparken, Østre Anlæg og Tivoli Søen.

Kilde: Trap Danmarks redaktion; Seerup, Jakob; Simonsen, Rikke: Københavns historie i Trap Danmark på lex.dk. Hentet 28. december 2021 fra https://trap.lex.dk/K%C3%B8benhavn_historie (redigeret)

Transformationen af Københavns forsyningsbygninger

Københavns første moderne vandværk blev etableret 1856-59 mellem Schacks og Helmers Bastioner (nuværende Studiestræde). Værkets største bygning var Pumpehuset, der oprindeligt rummede tre store dampdrevne pumper. Vandværket var i brug indtil 1951. Pumpehuset blev i 1987 omdannet til spillested som erstatning for Saltlageret, der blev revet ned for at give plads til Planetarium. Flere af de øvrige bygninger langs Studiestræde blev i 2013 omdannet til Børnehuset Vandværket, som vandt Renoverprisen i 2020. Hele vandværket blev udpeget som nationalt industriminde i 2006.

Vandværkets gamle maskinhus er i dag omdannet til spillestedet Pumpehuset, opkaldt efter de pumper, der fra 1859 sørgede for tryk nok i rørene til, at vandet kunne nå selv de øverste etager i byens huse. Bygningen rummer stadig de oprindelige støbejernssøjler og -konstruktion samt den skinnekørende kran i loftet, der blev brugt til reparationer og har givet navn til overetagens koncertsal – Kransalen.

Samtidig med etableringen af vandværket blev byens første gasværk, Vestre Gasværk, åbnet i 1857, og næsten 2.000 gaslamper opstillet i byens gader som erstatning for den hidtidige tranbelysning. I takt med at gassen blev en del af københavnernes hverdag som både lys- og varmekilde i hjemmet, blev det nødvendigt med flere gasværker. Østre Gasværk blev opført som byens andet gasværk i 1878 og blev i årene 1881-83 suppleret med en muret gasbeholder tegnet af Martin Nyrop. Fra 1979 er der blevet opført teaterforestillinger i bygningen.

Østre Gasværks store rotunde er inspireret af det antikke tempel Pantheon i Rom, men med tidens mest avancerede støbejernsteknologi til at bære det store spænd på 47 m i diameter. Bygningen med den moderne teknologi indeni og det klassicistiske ydre blev fra 1979 rammen om Østre Gasværk Teater, i dag en del af Østerbro Teater. Til forestillingen Erasmus Montanus af Ludvig Holberg i 2019 brugte man som ofte før den inspirerende arkitektur som en del af scenografien.

I 1892 blev byens første offentlige elværk opført i Gothersgade. Systemet blev gradvis udbygget, og i 1930 opførtes nogle særlige turbiner som en del af anlægget i Gothersgade. De gav navn til Turbinehallerne, der i perioden 1996-2006 fungerede som scene for Det Kongelige Teaters moderne teater. H.C. Ørsted Værket, der stod færdigt i 1920, forventes at blive helt udfaset i 2030'erne. Allerede i 2006 etablerede Københavns Museum og MAN B&W udstillingsstedet DieselHouse i værkets dieselbygning. I 2007 blev H.C. Ørsted Værket af Kulturarvsstyrelsen udpeget som nationalt industriminde. Kraft-varme-værket Svanemølleværket fra 1953 overdrages til By & Havn i 2023, og der arbejdes på at omdanne værket til i fremtiden at huse Danmarks Tekniske Museum, hvilket vil være en symbolsk markering af teknologiens og forsyningssektorens betydning for Københavns forvandling fra 1800-tallet til i dag.

Kilde: Trap Danmarks redaktion; Olesen, Rikke Steenholt; Andersen, Ronny; Parby, Jakob Ingemann; Nielsen, Allan Gudio: København i Trap Danmark på lex.dk. Hentet 28. december 2021 fra <https://trap.lex.dk/K%C3%B8benhavn> (redigeret)

Københavns Kommunes befolkning og boliger

Befolkningsudviklingen

Der boede pr. 1. januar 2019 i Københavns Kommune 623.404 indbyggere – et befolkningstal, der var næsten det samme som i 1971. I de mellemliggende ca. 50 år var der imidlertid sket store udsving: Efter at antallet af indbyggere toppede omkring 1950, oplevede kommunen omkring 40 år med faldende befolkningstal. Alene op gennem 1970'erne faldt det 20 % og i 1980'erne med yderligere ca. 5 %. Fra midt i 1990'erne vendte udviklingen. Først var der en lidt uregelmæssig stigning, men fra midten af 00'erne en markant vækst.

Grønningen er et rekreativt område mellem Boligslangen, DR Byen og Tietgenkollegiet i den nordlige del af Ørestad. Den Landskabelige Kanal bugter sig igennem den vestlige del af området, der mod øst gennemskæres af Universitetskanalen. Den 23. juni 2019 fejrede de fremmødte sankthansaften med bål ved Den Landskabelige Kanals bred. I baggrunden ses et udsnit af Ørestads mange lejlighedskomplekser, en blanding af andels-, leje- og ejerboliger.

I Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning fra 2019 forventes en fortsat stigning, så befolkningstallet i 2045 skønnes at blive knap 755.000 og dermed 21 % højere end i 1970. Det vil bringe Københavns Kommune tilbage på et befolkningstal på linje med det, der var i midten af 1950'erne. I fremskrivningen skyldes det stigende befolkningstal næsten udelukkende et stort og vedvarende fødselsoverskud.

Region Hovedstaden havde i 1970'erne og 1980'erne også et fald i befolkningen, men det var ikke så kraftigt som i Københavns Kommune. Den efterfølgende stigning i regionen fra og med 1990'erne forventes ligeledes at fortsætte i fremskrivningsperioden. En væsentlig faktor i befolkningsudviklingen er tilflytningen. I de ti år fra 2009 til 2018 har der været en indenlandsk nettotilflytning (forskellen mellem til- og fraflyttede) til kommunen på gennemsnitligt 1.498 personer om året. I fremskrivningsperioden forventes denne udvikling fra 2023 at blive afløst af en nettofraflytning.

Indvandring

Indvandrere og efterkommere udgjorde i 1980 tilsammen 7,9 % af befolkningen i Københavns Kommune. Denne andel var noget større end i regionen og mere end dobbelt så stor som i hele landet. Den 1. januar 2019 udgjorde disse grupper 25,3 %, hvilket stadig var højere end i regionen (19,9 %) og især højere end i hele landet (13,7 %). Andelen på 25,3 % blev kun overgået af fem kommuner på den københavnske vestegn.

De seneste ti år op til 2019 er antallet af indvandrere i kommunen steget med 41 % til at udgøre i alt 121.240. Samtidig er antallet af efterkommere steget til 36.540 personer.

Ishtar – De etniske rødstrømper er en socialøkonomisk virksomhed på Nørrebro, der tilbereder mellemøstlig mad til bl.a. catering og sælger delikatesser fra butikken i Blågårdsgade. Ishtar er drevet af både frivillige og ansatte kvinder, der alle har rødder i Mellemøsten. Alt overskud går til socialt arbejde.

Af indvandrerne havde 47 % oprindelse i vestlige lande. Blandt de 57.006 indvandrere fra vestlige lande (der bl.a. omfatter alle EU-lande) var 10 % fra Tyskland, 9 % fra Polen, 8 % fra hhv. Sverige og Storbritannien og 7 % fra hhv. Norge og Italien.

Blandt de 64.234 indvandrere fra ikkevestlige lande kom de største grupper fra Pakistan (8 %), Irak (7 %) og Tyrkiet (6 %). Indvandrere med oprindelse i enten Indien, Kina, Iran eller Somalia udgjorde hver 5 % af de ikkevestlige indvandrere.

Efter den store indvandring under den syriske borgerkrig var der i Danmark d. 1. januar 2019 i alt knap 36.000 indvandrere fra Syrien, svarende til 10 % af alle ikkevestlige indvandrere. I Københavns Kommune var der kun knap 1.000 indvandrere fra Syrien, svarende til 1,5 % af kommunens ikkevestlige indvandrere.

Boligforhold

Boligforholdene generelt

Københavns Kommunes boligmarked er anderledes end det gennemsnitlige danske boligmarked målt på stort set alle forhold.

For det første findes landets absolut mest almindelige boligtype, nemlig fritliggende enfamilieshuse (dvs. parcel- og stuehuse), kun i meget begrænset omfang i kommunen. Her udgør de kun 4,6 % af boligmassen, mens de på landsplan udgør hele 40 %. Til gengæld udgør etageboliger 87 % af den københavnske boligmasse, hvilket kun er overgået af Frederiksberg Kommune. Selv i landets øvrige storbykommuner (Aarhus, Aalborg og Odense) er andelen af etageboliger markant mindre, hvilket hænger sammen med, at disse kommuner også inkluderer byernes forstæder, mens Københavns Kommune alt-overvejende består af egentlige byområder og i mindre grad parcelhuskvarterer.

For det andet bor københavnernes småt: 77 % af boligerne i kommunen er under 100 m², og halvdelen er endda under 75 m². Dermed er boligstørrelserne betydelig mindre end på landsplan, hvilket naturligvis hænger sammen med den meget forskellige forekomst af hhv. etageboliger (der oftere er mindre) og parcelhuse (der oftere er større). Men boligerne i Københavns Kommune er også mindre end i de tre andre største bykommuner i landet (Aarhus, Aalborg og Odense) samt i nabokommunen Frederiksberg.

For det tredje er Københavns Kommunes boligmasse ældre end den samlede danske boligmasse. Det er især boliger fra anden halvdel af 1900-tallet, der præger den danske boligmasse, hvor alene boliger fra 1960'erne og 1970'erne tilsammen udgør hele 30 %. Derimod er hele 60 % af de københavnske boliger opført før 1940.

Baggårde med kulørte facader og krogede, lave træer præger Teglårdstræde, hvor kvadratmeterprisen for ejerlejligheder i 2018 i gennemsnit var 50.850 kr.

Disse gamle boliger udgør en helt afgørende del af Københavns arkitektoniske udtryk, og byens udvikling gennem tiden afspejles tydeligt i dens boliger – fra de ældste ejendomme i Indre By, over de godt hundrede år gamle ejendomme i byens brokvarterer til mellemkrigsårenes etageboliger i Københavns indre forstæder.

Boligforholdene fra 2010 og frem

De seneste år er boligbyggeriet i kommunen steget støt år for år fra et niveau i omegnen af 1.000 nye boliger pr. år i perioden 2009-11 til et samlet gennemsnit i 2010'erne på over 3.000 boliger om året. Alene i 2019 blev der opført 6.900 nye boliger.

Samlet har 2010'erne været præget af et omfattende boligbyggeri af især lejligheder, og fra 2010 til 2019 er andelen af etageboliger i kommunen steget med 7,3 % efter et nybyggeri af knap 27.000 lejligheder. I samme periode blev der i kommunen bygget næsten 2.000 række-, kæde- og dobbelthuse og ca. 600 parcelhuse.

På tagterrassen af Dahlia Hus i det nye bykvarter Grønttorvet er et 150 m² stort væksthuse placeret. Her står ejendommens beboere selv for dyrkningen af forskellige planter og afgrøder. I baggrunden ses Amaryllis Hus.

For hele perioden gælder det, at langt størstedelen af de nye boliger er blevet opført som private ejerboliger. I 2019 gjaldt dette fx for 92 %, mens kun knap 7 % er blevet opført som almene boliger. Presset på boligmarkedet i København er samtidig steget betydeligt – til trods for nybyggeriet – på grund af den store befolkningstilvækst. Det har medvirket til, at kvadratmeterpriserne på ejerboliger i Københavns Kommune er blandt landets allerhøjeste. Siden kriseårene er de steget voldsomt; alene fra 2012 til 2018 er de vokset med ca. 70 %.

I 2018 var den gennemsnitlige pris på ejerlejligheder i Københavns Kommune på 40.100 kr. pr. m². Til sammenligning var ejerlejlighedspriserne i Aarhus på 32.200 kr. pr. m², og den gennemsnitlige pris på ejerlejligheder i Danmark samlet set på 27.700 kr. pr. m². Trods tilvæksten i andelen af ejerlejligheder de senere år har Københavns Kommune fortsat den laveste andel ejerboliger i hele landet, nemlig 29 % mod 61 % på landsplan. Andelsboliger udgør til gengæld en usædvanlig stor del af boligmassen, nemlig 30 %, hvilket sammen med Frederiksberg Kommunes 27 % andelsboliger er landets suverænt højeste procentvise forekomst. Andelen af almene boliger i Københavns Kommune er 19 %, hvilket er lavere end i mange af omegnskommunerne, men svarer samtidig til det nationale gennemsnit. Endelig findes der 14 % private udlejningsboliger i København, hvilket svarer nogenlunde til såvel Frederiksberg Kommune som til de øvrige store byer, der generelt har en lidt større forekomst af private udlejningsboliger end resten af landet.

Kilde: Knudsen, Lisbeth B.; Beckman, Anne Winther: Københavns Kommunes befolkning og boliger i Trap Danmark på lex.dk. Hentet 28. december 2021 fra https://trap.lex.dk/K%C3%B8benhavns_Kommunes_befolkning_og_boliger (redigeret)

Erhverv og arbejdsmarked i Københavns Kommune

Industri

Med 2,5 % af beskæftigelsen i Københavns Kommune (2018) er industriens andel beskeden. Det er væsentlig under gennemsnittet for både hele landet og Region Hovedstaden og også væsentlig mindre end for de fleste kommuner. Industriens udflytning til forstæderne og til provinsen begyndte allerede i 1960'erne og hang især sammen med pladsproblemer. Desuden spillede dyre grunde og miljøforhold en stor rolle. Hvor der før var industri, er der i dag boliger, kontorejendomme og hoteller. Det gælder ikke mindst ved og omkring havnen og i store områder i Amager Øst og i Valby.

I november 2018 var der 9.697 ansatte i de københavnske industrivirksomheder. Selv om industriens andel er forholdsvis lille, betyder kommunens samlede størrelse, at Københavns Kommunes industri-beskæftigelse er landets fjerdestørste og kun overgået af Aarhus, Gladsaxe og Aalborg.

Bygningen Industriens Hus på hjørnet af H.C. Andersens Boulevard blev indviet i 1979 og undergik i 2010 en gennemgribende renovering. I huset ligger arbejdsgiver- og erhvervsorganisationen Dansk Industri, hvis medlemmer tæller både små og store virksomheder.

Den københavnske industri er domineret af forskningstunge virksomheder. De to største er medicinalvirksomheden Lundbeck i Valby og Radiometer Medical i Brønshøj-Husum, der fremstiller måleinstrumenter til sundhedssektoren.

Transport

Med en andel på 5,6 % af beskæftigelsen ligger transport, forsyning og byggeri væsentligt under gennemsnittet for både regionen og landet som helhed. Samtidig er brancherne tilsammen skrumpet gevaldigt siden finanskrisen i 2008. Frem til november 2018 er der blevet 8.345 færre ansatte, svarende til et fald på over en fjerdedel. Stort set hele nedgangen er sket inden for transportsektoren, der i perioden mistede 6.735 ansatte svarende til hver tredje ansatte, mens bygge og anlæg har holdt sig stort set uændret gennem perioden.

Tæt cykeltrafik ad den brede cykelsti langs Nørrebrogade. Omkring 49 % af alle københavnere cyklede i 2018 dagligt til uddannelser og arbejdspladser, hvilket er en stigning på ca. 6 % siden 2016. Det er et formuleret mål for kommunen, at København skal være verdens bedste cykelby.

Transportbranchen domineres i Københavns Kommune af nogle af landets store transportvirksomheder som rederiet A.P. Møller – Mærsk, DSB, Arriva, Banedanmark, Københavns Havn, PostNord Danmark, Metroselskabet og rederiet DFDS. Alligevel udgør branchen kun 3,3 % af den samlede beskæftigelse, og det er en mindre andel end både i regionen og hele landet.

Det hænger sammen med, at flere af de store selskaber alene har hovedsædefunktioner i Københavns Kommune, mens aktiviteterne ligger rundt i landet og ude i verden. Det gælder især A.P. Møller-koncernen, der i alt beskæftiger omkring 83.500 medarbejdere verden over (2019), men kun har ca. 1.700 ansatte i Københavns Kommune.

Tofttegårds Allé er rig på spisesteder, frisører og andre specialforretninger. I baggrunden af billedet anes trafiksekskabet Movias kontorbygning på Tofttegårds Plads. Pladsen fungerede indtil 1998 som holdeplads for flere buslinjer, men anvendes nu primært til rekreative formål.

Butikker, service og oplevelseserhverv

Butikker

Den største koncentration af detailhandel findes i Indre By med de to store varehuse Magasin og Illum. Udvalget af butikker i den indre by er præget af, at de tiltrækker kunder fra et stort opland og turister fra hele verden. Det vidner de mange mærkevarebutikker med tøj, sko, smykker og design om. På Amagertorv finder man to traditionsrige designbutikker – Illums Bolighus og Royal Copenhagen. En høj koncentration af eksklusive gallerier og antikvitetsbutikker finder man især omkring Bredgade. Der er også en stor koncentration af butikker i de fire brogader Vesterbrogade, Nørrebrogade, Østerbrogade og Amagerbrogade. Her er udvalget af butikker i højere grad rettet mod områdernes beboere.

Indre Bys erhvervsliv er i høj grad præget af turismen, og blandt de helt store attraktioner er, sammen med Den Lille Havfrue ved Langelinie og Tivoli, Amalienborg Slotsplads og Den Kongelige Livgardes traditionsrige vagtskifte. I midten af pladsen troner rytterstatuen af Frederik 5. fra 1771, udført af Jacques-François-Joseph Saly.

Service

Service tegner sig for 10,5 % af beskæftigelsen. Branchen er statistisk delt i to hovedgrupper. Den ene halvdel består i Københavns Kommune af "andre serviceydelser", der bl.a. omfatter forskellige typer rådgivning. Den anden halvdel består af rejsebureauer, rengøringsvirksomheder, vikarbureauer, callcentre og administrativ service. En væsentlig del af beskæftigelsen ligger i mindre rengørings- og servicevirksomheder. Blandt rejsebureauerne er landets største Spies A/S, der har hovedsæde på Kay Fiskers Plads i Ørestad. Blandt de store vikarbureauer er Randstad A/S i Vester Farimagsgade, mens striben af callcentre bl.a. tæller Webhelp Denmark A/S ved Sydhavnen og CCC Nordic A/S i Ørestad.

Oplevelseserhverv

Oplevelseserhverv omfatter statistisk set brancherne hoteller og restauranter samt kultur og fritid. I 2018 beskæftigede de to brancher tilsammen ca. 39.000 personer, hvilket ifølge Danmarks Statistik svarer til 10 % af den samlede beskæftigelse i kommunen. Da beskæftigelsen her er målt i slutningen af november, undervurderer man imidlertid branchernes samlede beskæftigelse, som normalt er langt større i sommermånederne.

Det karakteristiske AC Hotel Bella Sky Copenhagen i Ørestad er konstrueret af to tårne, der i 75 meters højde er forbundet af en gangbro. Tårnene hælder 15 grader til hver side, hvorved udsigten fra begge optimeres. Med Bella Sky, der blev indviet i 2011, blev kommunens samlede hotelkapacitet udvidet med 300.000 årlige overnatninger. Arkitekten bag er 3XN.

Oplevelseserhvervenes kunder er både byens borgere og i endnu højere grad turisterne. Netop turismen har de seneste ti år oplevet en stærk udvikling. Hoteller og restauranter er den hurtigst voksende branche i Københavns Kommune, og fra 2008 til 2018 er beskæftigelsen vokset med 74 %. Trods det voldsomme tilbageslag for branchen i forbindelse med coronakrisen fra 2020 tyder erfaringen fra tidligere kriser på, at væksten vil blive genoptaget de efterfølgende år.

Forskning og udvikling

Branchen forskning og udvikling beskæftiger ifølge Danmarks Statistik 4.713 medarbejdere i Københavns Kommune i 2018, hvilket er lige godt en tredjedel af branchens beskæftigelse på landsplan. Blandt de store virksomheder inden for forskning er den schweiziske medicinalvirksomhed Ferring Pharmaceuticals A/S, der har sit internationale service- og udviklingscenter i Ørestad med ca. 500 medarbejdere og var en af de første store virksomheder i Ørestad. Ferring er ved at flytte til Scanport i Tårnby Kommune. Statens Serum Institut i Amager Vest beskæftiger ca. 700 medarbejdere. Ligesom Statens Serum Institut er de fleste forskningsbaserede virksomheder i området en del af den offentlige sektor eller finansieret af den. Det gælder bl.a. Danmarks Meteorologiske Institut (DMI), De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS), Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) og Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE). Hertil kommer de mange forskningsarbejdspladser under Københavns Universitet og de andre universiteter i kommunen.

Finanssektoren

Københavns Kommune er landets finansielle centrum. Her ligger hovedsæderne for de største finansvirksomheder og finansinstitutioner. Finanssektoren fik ikke selv noget dyk i beskæftigelsen under finanskrisen fra 2008, men antallet af ansatte forblev de efterfølgende år nogenlunde stabilt, mens det voksede i de fleste andre brancher. Det er dog stadig en stor branche med knap 22.000 ansatte i november 2018. Blandt branchens største finansvirksomheder er Danske Bank, Nordea, Nykredit, PFA Pension og Alm. Brand.

Efter Danske Bank har Nordea den næststørste markedsandel på det danske bankmarked, men Nordea indgår ikke længere i oversigter over danske banker. I 2017 har Nordea organiseret sine nordiske bankforretninger i et fælles selskab, der omfatter både Danmark, Sverige, Norge og Finland, hvor koncernen har hovedsæde. Nordea i Danmark omfatter ud over bankdrift også Velliv (tidligere Nordea Liv & Pension) samt Nordea Kredit, der er gruppens danske realkreditselskab og tredjestørst i sin branche i Danmark. Tæt på DR Byen i Ørestad har Nordea bygget sit danske hovedkvarter, hvor der i begyndelsen af 2020 var ca. 2.150 medarbejdere. I det tidligere hovedsæde i Strandgade på Christianshavn var der fortsat ca. 1.250 medarbejdere. Størstedelen af de ansatte arbejder i filialerne, hvor Nordea ved begyndelsen af 2020 havde seks i Københavns Kommune med i alt ca. 400 medarbejdere. Sammenlagt havde Nordea i Danmark ca. 8.700 ansatte ud af de ca. 30.000 i hele koncernen.

Offentlig administration, uddannelse samt sundheds- og socialvæsen

Med 30,7 % af beskæftigelsen er den offentlige sektor i Københavns Kommune lidt mindre end for landet som helhed. Det kan virke overraskende, når man tager i betragtning, at København huser ministerierne og en lang række andre statslige og regionale arbejdspladser. Når her er en lidt mindre andel offentligt ansatte, skal det ses i sammenhæng med, at den private sektor samtidig er så stor.

Den offentlige sektor beskæftigede ved udgangen af november 2018 ca. 120.000 personer. Den største offentlige arbejdsgiver er kommunen, især i kraft af de mange arbejdspladser i skoler, børneinstitutioner, ældrepleje, socialvæsen og administration. De største arbejdspladser står Region Hovedstaden og staten for. Det er først og fremmest de to store hospitaler Rigshospitalet med knap 10.000 ansatte og Bispebjerg Hospital med knap 3.700 ansatte samt Københavns Universitet med 9.400 ansatte. Blandt de andre store uddannelsesinstitutioner er IT-Universitetet, Københavns Professionshøjskole og afdelinger af Aalborg og Aarhus Universiteter. Blandt de større arbejdspladser i den offentlige sektor er også ministerier og en række styrelser. Udenrigsministeriet, politiet, Skatteforvaltningen og Danmarks Statistik er blandt de største. De to største offentlige sektorer er socialektoren samt offentlig administration, der begge udgør knap 9 % af beskæftigelsen i Københavns Kommune. Mens socialektoren i kommunen er mindre end andelen for hele landet, så ligger offentlig administration mv. betydelig højere end landsgennemsnittet, hvilket skyldes, at statens ministerier og styrelser har hjemme her.

Med omkring 10.000 ansatte er Rigshospitalet Østerbros absolut største arbejdsplads.

Pendling

Tallene for pendlingen i 2018 til og fra Københavns Kommune understreger, at København er en del af det storkøbenhavnske og sjællandske arbejdsmarked, og at der findes langt flere arbejdspladser i Københavns Kommune, end der er erhvervsaktive borgere. Dagligt er der 190.000 personer fra andre kommuner, som pendler til Københavns Kommune for at arbejde. Det svarer til 48,7 % af beskæftigelsen i kommunen. Flest kommer der fra Frederiksberg (27.442), Gentofte (13.911) og Gladsaxe (9.676), og hertil kommer anslået omkring 6.000 pendlere fra Sverige. Omvendt er der ca. 130.000 københavnere, der pendler til andre kommuner for at arbejde. Det svarer til 38,9 % af de beskæftigede i kommunen. Flest pendler til Frederiksberg (16.802), Gentofte (11.325) og Gladsaxe (9.575). Kun omkring 500 pendler fra Københavns Kommune til Sverige.

Erhvervsfrekvens, beskæftigelse og ledighed

I 2018 var 57,7 % af befolkningen i Københavns Kommune i arbejdsstyrken. Det er en del over andelen for både regionen og hele landet. De øvrige 42,3 % af befolkningen var primært modtagere af overførselsindkomster samt børn og unge under uddannelse. For de 16-64-årige var der i 2018 en erhvervsfrekvens på 76,2 %. Erhvervsfrekvensen er lidt lavere end for både regionen og landet som helhed, hvilket hænger sammen med, at der er så mange studerende i kommunen.

Kilde: Trap Danmarks redaktion; Petersen, Flemming; Rosenmeier, Edith Marie; Scheuer, Poul: Erhverv og arbejdsmarked i Københavns Kommune i Trap Danmark på lex.dk. Hentet 27. december 2021 fra https://trap.lex.dk/Erhverv_og_arbejdsmarked_i_K%C3%B8benhavns_Kommune (let redigeret)

